

ZBIRKA
KRATKIH PRIČA

MUDRA KAZIVANJA

Funded
by the European Union

JP - EU/CoE Support to the
Promotion of Cultural Diversity (PDK)

Implemented
by the Council of Europe

ZBIRKA KRATKIH PRIČA

MUDRA

KAZIVANJA

SEPTEMBAR, 2012

Ovaj dokument je urađen u okviru zajedničkog projekta "EU/SE Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu". Sadržaj ne predstavlja nužno zvaničan stav Evropske unije i/ili Saveza Evrope.

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 i mišljenjem MSP-a o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Sadržaj

Zahvalnica	7
Predgovor	9
Uvod	13
Bošnjacki adeti	14
Božić	16
Priča o pripremanju venčanja	18
Dairašica	20
Priča o veridbama u starim vremenima	21
Filigran	22
Hederlezi (Đurđevdan)	24
Život žene	26
Romska veridba	27
Kanađeći (farbanje kose sa henom i plakanje)	28
Izlaženje u planinu	30
Mladino devojačko veče (u Rugovi)	32
Gde je paukova kuća	34
Brak	36
Priča vlasnika privatnog muzeja	38
Priča o gostoprimstvu i pravilima gostinjske sobe	40
Beli pljis	42
Provodadžija	43
Uskrs	44
Pripremanje mlađe za brak	46
Prosidba	48
Svadbe u Srba	49
Đurđevdan	50
Seoska slava	52
Škrinja Karabaša Babe	54
Karavan	55
Potok Kasembeg	56
Vrati mi stvar koju si mi uzeo	58
Izražavanje saučešća	60

Zahvalnica

Prikupljanje ovih priča i izdavanje ove knjige je kulminacija dve godine rada u kojima veći broj pojedinaca i organizacija odigrao ključnu ulogu. Želimo da se zahvalimo autorima (priovedačima), koji su velikodušno prihvatali da podele svoje priče i takođe odobrili objavljenje svojih fotografija i priča.

Takođe PKRK tim bi želeo da se zahvali svojim partnerskim nevladinim organizacijama: „AKTI“, „Arteza“, „Kulturno nasleđe bez granica“, „Intersos“, „Mundesia“, „7 Shtatori“, „Za-

na“ i „Fortesa“ zbog njihove posvećenosti u radu.

I naravno, želimo da se zahvalimo Dafini Bećiri, koja je u ime PKRK projekta sa puno žara koordinirala akciju prikupljanja priča, fotografu Atdhe Mula koji je svojim fotografijama uhvatio suštinu priča, takođe zahvaljujemo se i kompaniji „Trembelat“ koji su vešto dizajnirali ovu publikaciju.

Tim PKRK Projekta

Predgovor

Socijalna inkluzija i dostojanstvo starijih ljudi su važni delovi evropske kulture, a ogledaju se u međunarodnim i regionalnim instrumentima zaštite i unapređenja, kao što je Evropska socijalna povelja.

Nasleđe igra važnu ulogu u smislu prava svakoga da učestvuje u kulturnom životu, smanjenju socijalne isključenosti i pomaganju razvoja zajedničkih iskustava i podsticanju dijaloga. Posebna pažnja se posvećuje socijalnoj uključenosti starijih kao obogaćivanje obrazovanja mlađih, u prenošenju znanja, iskustva i mudrosti.

Skorašnja istorija Balkana često je viđena kroz sporove, sukobe i njenog uticaja na mlađe generacije. Dok pokušavamo da stimulišemo pozitivan imidž, pravila savremenog života često određuju mlađe generacije, koji s'vremena na vreme, mogu da poriču stavove i iskustva

iz prošlosti. Bolje razumevanje i vrednovanje nasleđa koje se prenosi od starijih generacija zahteva aktivni interkulturni dijalog među generacijama, dajući mladima i starijima jednak glas.

Ovo izdanje "Mudrih kazivanja" inspiriše takav dijalog, kroz priče ispričane od strane starije generacije iz različitih zajednica širom Kosova, naglašavajući vrednost nasleđa u praksi u društvu. Nadamo se da će kroz ovu ali i slične inicijative, nastaviti dijalog između generacija i zajednica, u cilju doprinošenja daljeg razumevanja naše zajedničke baštine.

Đanluka Silvestrini

Šef Odseka za kulturno nasleđe i tehničku pomoć
Strazbur

Predgovor

Audio-vizuelna arhiva

Navikli smo da čujemo: „da jedna slika govori više od hiljadu reči“. Ali, kada imate oba, izražajan fotografski portret i hiljadu jednakog izražajnih reči, vi pravite emotivno iskustvo koje je u stanju ne samo da oživi trenutke iz prošlosti, već da ih pretvori u nezaboravne trenutke.

To je upravo način i moć ove fantastične knjige, kombinovanjem veoma intimne izgorene reči, uz pratištu prelepih fotografijama stvorena je veoma intrigantna audio-vizuelna arhiva. Kao što bi francuski filozof Fuko rekao: „Postoji život u arhivama“! Stare navike i večni rituali postaju živi pred našim očima. Dok čitate njihova predanja podsećamo se na neke zaboravljene reči i porekla drugih koji su postali deo našeg svakodnevnog jezika ... Ukratko, naše nasleđe je ovde.

Ali ono što je možda još važnije u njihovim kazivanjima je činjenica da apsolutno nema likovanja ili lažne nostalgije o prošlosti. Ako pažljivo čitamo njihove reči i posmatramo bore oko očiju, počinjemo da razumemo da u toku naših života, rođenja, veza, brakova i smrti, mi u stvari u svakom periodu istorije čovečanstva doživljavamo toliko ograničenja i kontradiktornosti, doživljavamo toliko mnogo tradicio-

nalnih barijera i nepisanih zakona, da takođe spoznavajući prošlost spoznajemo i način da oslobođimo našu sadašnjost od nekih od njih. Nečije nasleđe znači sećanje na vremena kada jedan „zna tačan dan karavana dve nedelje unapred“, ali i da ne zaborave da je bilo trenutaka kada mlada „nije mogla ili smela da govori“. Ona sada govori, pola veka kasnije i njen glas je jedan od najmoćnijih u ovoj knjizi.

Slušajući glasove iz prošlosti kako bi život građana bio bolji – to može da bude moto još jednog zajedničkog projekta Saveza Evrope i Evropske unije na Kosovu. Mi smo ponosni što smo partner u ovom projektu, gde je lični glas najjače svedočanstvo i gde je pojedinac najpouzdaniji svedok.

Upravo je to harmonija ljudskih trenutaka koji su u stanju da pokreću druge sa snagom svojih pojedinačnih emocija i da pokreću stvari snagom svog kolektivnog iskustva.

Samuel Žbogar

Šef Kancelarije Evropske unije i
Specijalni predstavnik Evropske
unije na Kosovu
Priština

Uvod

U vreme kada se društva okreću ka mladima, bivštu mlađih, cenjenju mladosti kao svoje budućnosti i potencijalu za promenu, mudrost, iskustva i različite uloge starijih se često marginalizuju, ili čak u potpunosti zaboravljaju. Dok je poštovanje starijih fundamentalno u mnogim zajednicama, koliko zaista obraćamo pažnju, izdvajamo vreme da saslušamo njih i njihove priče? Priče koje govore o istoriji, a kojoj su oni lično svedočili, tradicije, rituali, društve i političke promene, sukobi, slave, priče koje takođe govore o ubrzavanju načina života u današnjem svetu, dolazak televizije u svakodnevnom životu, računara i interneta. Odvojiti vreme i slušati priče prevaziđa sadržaj same priče, od koga i kako i u kom kontekstu su izrečene. Ponekad lepotu jednostavnosti priče kao što se prenosi sa generacije na generaciju dotakne srca mnogih i može da prenese snažne poruke unutar kulture.

PKRK projekat sa fokusom na nasleđe i raznolikost, proširio je svoje aktivnosti ka marginalizovanim grupama, uključujući starije osobe iz različitih zajednica širom Kosova. Razumevanje dinamike dijalektike i harmonije između mlađih i starih, PKRK projekat pokušava da uvede glas starijih generacija u raspravu o nasleđu

i raznolikosti.

Ovo izdanje „Mudra kazivanja“ je jedinstven projekat slušanja, gde su priče bile prikupljene od strane partnerskih nevladinih organizacija na Kosovu, zajedno sa fotografijama pojedinaca koji su kazivali svoje priče, prikazivajući lice svakog kazivača. Kazivače smo zamolili da nam opišu svoje uspomene, važan ritual, događaje, praksa nemačkog nasleđa ili dobro koje je bitno za njih. Neki od prikazivača su nažalost preminuli po prikupljanju ovih priča i njihovom objavljuvanju, ali njihove reči žive.

Pokušali smo da sačuvamo suštinu svake priče izgovorene u lokalnim dijalektima, tj. da ih prevedemo sa minimalnim gubitkom u značenju. Cilj ove publikacije je da inspiriše zajednice o svom živom blagu i o njihovim starijim sugrađanima, kao i da cenimo znanje, iskustvo, mudrost i usmenu istoriju koju oni prenose sa generacije na generaciju. Dok gradimo budućnost mnogo toga možemo da naučimo iz prošlosti. To je ono što čini nasleđe i priče koje daju smisao i bogatstvo.

Hakan Širer Demir
PKRK Vođa tima

Bošnjački adeti

Od postanka čovjeka pojavila se potreba za zajedničkim životom dva suprotna pola muškarca i žene, i za produživanje svog potomstva. To se postiže krunisanjem brakom.

I u tim starim vremenskim razdobljima uvek je pobedivala ljubav. Naime kada se dvoje mladih begeniše, radilo se na tome da se što prije uzmu i šerijatski vjenčaju. Mlade djevojke odjevene u bijelim fistanima od beza ukrašenim sa resmom, a na gornjem dijelu tijela mintane sa košuljom od hare, na glavi zabrađene šamije sa ojicom, sastajale su se na terazije, vrela za vodu, čuvajući svoja stada.

Žene-provodadje su prenosile poruke od momaka. Djevojka bi zakazala mjesto susreta, u akšam u nekom heudeku ili kraj neke mostike. Tu se vidi sa mladićem, dadne mu obilježje cestre ili mindilj koje bi njemu služkao dokaz da je ona njegova. On joj šalje prosce njenoj familiji i ako ne bi uspjeli onda oni pokazu obilježje. Familija djevojke tada pristaje i što je prije moguće odrede vade, kad da dođu po nju.

Mladoženja šalje kanadžije koji donose djevojci ruho i dževahir kutiju u kojoj je prsten, mahmudija i niska od djindjuha. Crvena mahrama kojom je pokrivaju po glavi kao znak njenog postjenja. Djevojku bi bilo ar da se pojavi, pa to primi sve njeni sestra, snaha ili majka.

Dan uoči udaje devojka pravi kanu, dje se okupljaju sve mладje djevojke, i njena rodbina. Spremaju bošće s peškirima i vezene mendilje za svatove. Sutradan, ona kad se svatovi primiće na svojim djogatima, ona motri kroz pendžer. Adet je da popiju šerbet, kahvu, i prstenuje djever nevestu, jendje je opreme i ako treba još šta da dodaju, kao na primer kratka kosa bi se produžila sivetima, obavezno bi imala kondre, kat i pecu. U njenoj sobi slazu serđiju, stavljaju u seharu i djevojka sa sobom nosi komoru. Obično nevjesta sedi na konja sedlenika koji je zakićen sa dva vezena cevreta na glavi. U kući mladoženje se sprema veliko veselje svadba. Čeka se zijafet i džumbus. Zatim se odvodi mlađa u đerdek.

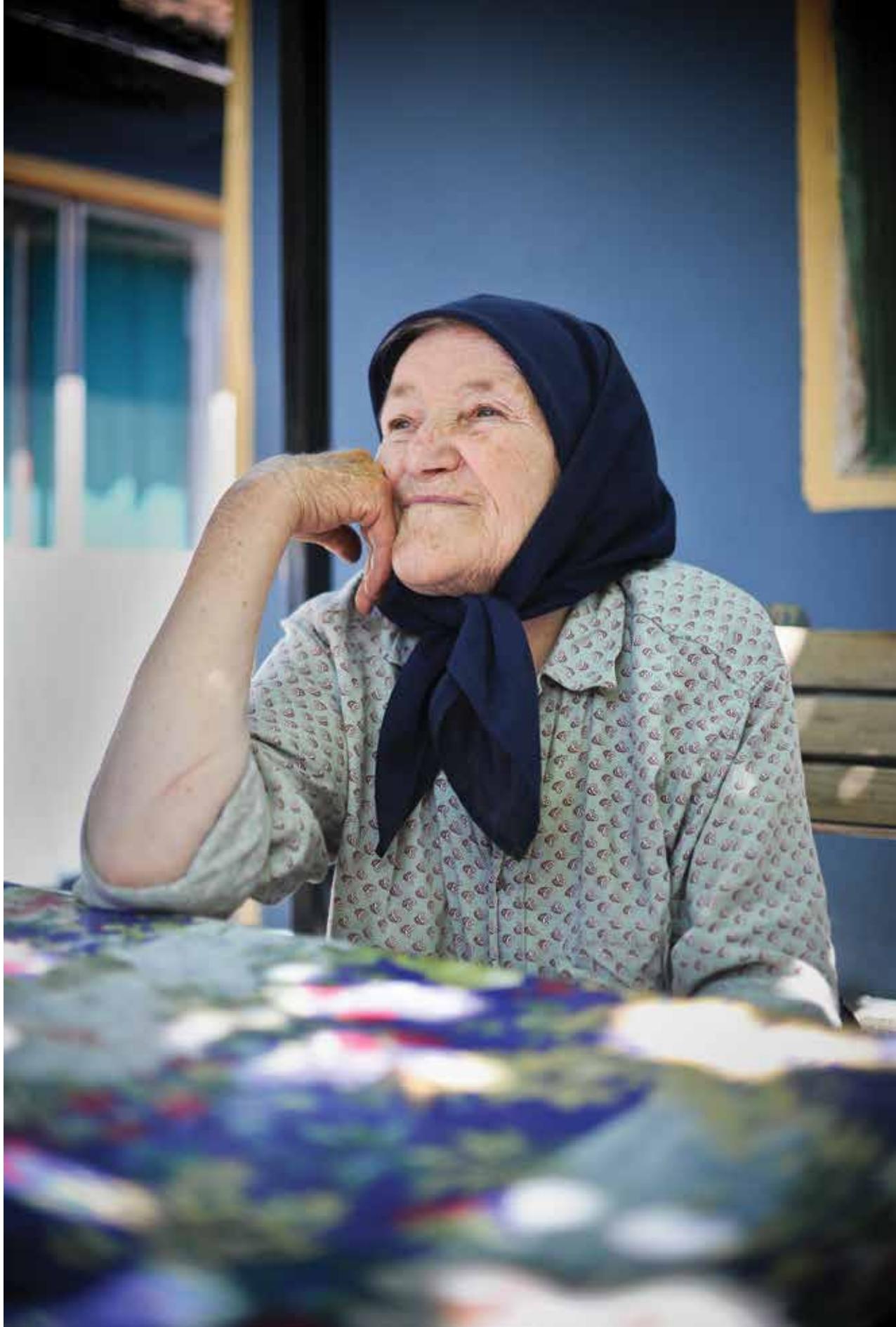

Božić

Dana 6-tog januara po starom kalendaru slavi se Badnji dan - dan uoči rođenja Hristovog u narodu poznat i kao Božić. Na Badnji dan se zorom ide po badnjak. Običaj je da se poseče iz tri udarca. Seku se dva badnjaka koja se zorom prislone uz vrata od kuće. Posle podne po starom običaju unosi se slama u kuću koja se zastire i na kojoj se uveče večerava. Za večeru se mesi posna pita. Uveče najstariji član porodice unosi badnjak u kuću a ukućani ga dočekuju sa sitom i žitom. Na Božić domaćin kuće ustaje dok još nije zora i loži vatru u svaku kuću u zoru stiže polaznik koji unosi grančice badnjaka u kuću i blagosilja kuću za napredak i stavlja grančice u vatru i tom prilikom redja želje koje zeli poj porodici, pozdravlja se sa domaćinom i porodicom i seda za sofru. Kada završi sa pozdravljanjem polaznik pali sveću, okadi se kuća i uzme se vino. Pošto se sve

to završi, na slami koja je zastrta postavlja se jelo i piće i sve dok je polaznik tu porodica je na okupu sa njim. Svaka kuća ima svog polaznika. Iz koje kuće je došao polaznik u tu kuću odlazi dete ili mlađi čovek da polazi. Kada polaznik kreće kući domaćica ga daruje, daje mu polaznik-ukrašeni kolač i prati ga do vrati.

Kada se polaznik isprati ujutru kada se razdani uvodi se vo u štalu. Iz štale se izvodi vo i na desni rog mu se stavi dašnik- kolac od testa za hlebove sa šupljinom na sredini gde stavi i zapali sveću. Kada uvede vola u štalu skine kolač sa svećom i unosi u kuću. Deca se ne biju dok je Božić jer će izaći čirevi onima koji se biju tokom tih tri dana. Tog dana se ne ide u goste kod prijatelja i rođaka. Za obilazak prijatelja i rođaka postoji drugi i treći dan pošto se Božić slavi tri dana. Božić se smatra za najradosniji praznik.

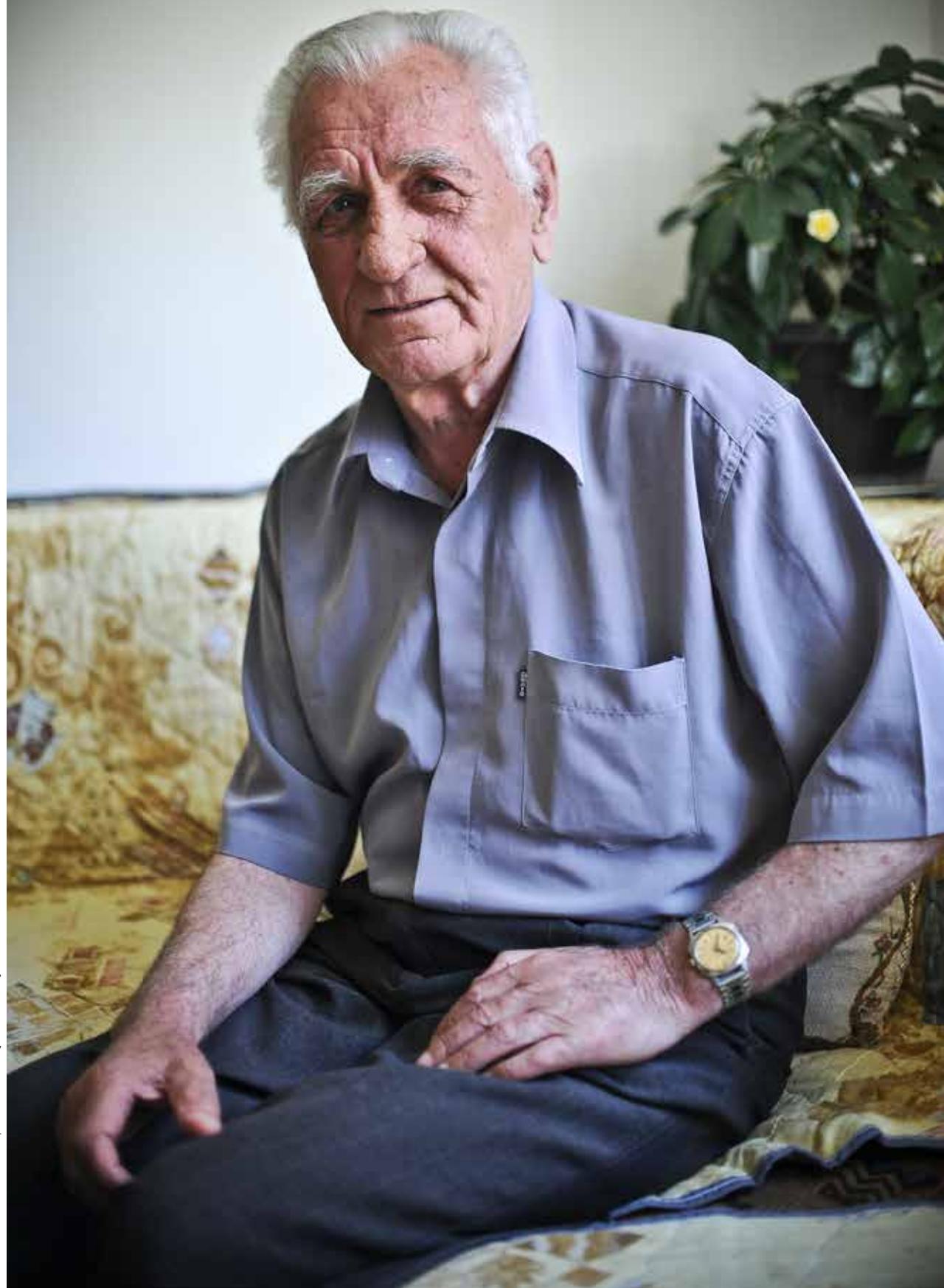

ĐURĐA DAKIĆ, (76) GORAZĐEVAC, PEĆ

Priča o pripremanju venčanja

Ranijih godina, venčanja su održavana na sledeći način. Članovi mlađenjine porodice šest meseci pre venčanja odlaze u posetu mladinoj porodici u svrhu određivanja datuma/ dana venčanja. Oni bi se dogovarali sa mlinim ocem da li bi on mogao da spremi svoju kćerku za taj dan. Iste pripreme bi se odvijale i u porodici mlađenje. Pored toga, morali su da kupe svadbenu nošnju koju bi mlada nosila na venčanju. Domaćin bi sedam dana pre venčanja morao da sakupi sve svoje rođake da razgovaraju o venčanju. Oni bi odredili broj muškaraca i žena koji bi nosili mladu. Vršili su pripreme u vezi sa slanjem kutija sa mlinim stvarima i određivali su broj svadbenih gostiju mlinog oca, uključujući i broj kočija sa ženama koje bi išle tamo za mladu. Morali su da detaljno razgovaraju o svemu sa mlinim ocem.

Tri dana pre venčanja, svadbeni gosti bi bili pozivani; u to vreme nije bilo pisanih pozivnica ili mobilnih telefona; međutim, jedan od rođaka bi bio zadužen da ide od vrata do vrata i da poziva ljude na venčanje. Venčanje bi počelo u četvrtak, a istog dana bi se mlađoj donosile kutije sa odećom i nakitom prema najboljim mogućnostima. Žene bi počele da spremaju pite pošto se u to vreme nisu pravili slatkiši. Svadba bi trajala tri dana. Bilo je pevača, bubnjeva i tambura. Mlada je uzimana u ponedeljak. Mlada svog supruga ne bi videla sve do dana samog venčanja, a isto je važilo i za muškarca. Mlada je dovođena na konju i kočijom, a kasnije, na traktoru koji je ceo bio pokriven tepisima. Svi svadbeni gosti su mogli da vide mladu na dan venčanja, a tog dana bi se svadba i završila.

KOLE NUŠI, KLINIKA 2012 (IVO ZANA)

Dairašica

Ja sam svirala daire. Toliko je zabavno svirati daire na venčanju i na veseljima. Plaćali su nas dve sedmice unapred da sviramo daire. Znali smo gde moramo da idemo i spremali smo se za to. Tada je bilo veoma zabavno. Oni koji su bili bolje stoeći angažovali bi nas da sviramo daire tokom rituala, dok bi nas drugi angažovali u veče svadbe. Došli bi da nas pokupe sa kočijama i konjima, a kada bi stigli u selo gde se svadba održava, počeli bi da sviramo na zadovoljstvo drugih. Konji bi pobegli jer bi se uplašili. Međutim, najzabavnije je bilo u trenutku kada mlada dođe u kuću svog supruga. Nezvane žene bi se pojavljivale čak i trećeg dana venčanja. Takmičile bi se međusobno da bi se videlo ko najbolje igra. Svaka skoro venčana

nevesta koja bi igrala dala bi napojnicu. Ja bih pevala pesmu koja bi pratila nevestu koja igra, ali i na osnovu iznosa napojnice. I ja bih se ponela u emocijama kao da je moja svadba.

Kada bi se svadba završila, domaćin bi nam isplatio odgovarajuću sumu i dali bi nam puno dobrih stvari da ponesemo kući.

Pripremili bi konje i kočije da nas pošalju kući. Daire bismo svirali sve dok ne izađemo iz sela.

Bilo je veoma zabavno. Svadbe danas više nisu zabavne. Nema ni daira, a ni dobrih pesama. Tada su sve mlađe nosile narodnu seosku nošnju. Mnogo bismo uživali gledajući ih. Tako mi boga, nema više zabavnih svadbi, a čak se ni daire ne sviraju.

Priča o veridbama u starim vremenima

U to vreme, ako su dvoje ljudi bili bliski drugari ili prijatelji i ako bi žene ta dva druga ostale trudne, oni bi jedan drugome dali reč da u slučaju da jedan dobije sina, a drugi kćerku, da će postati porodični prijatelji ugovarajući zaruke još nerođene dece (u toku trudnoće), a da majke njihove dece to i ne znaju.

Po rođenju novorođenčadi, njihovi očevi bi posetili jedan drugog, pili kafu i formalno potvrdili zaruke. Čak bi dali nešto novca da bi svima stavili do znanja da su njihova deca već zaručena. Kada dečak i devojka porastu, shvataju da su već zaručeni.

Devojka shvata da je već zaručena kada ti prijatelji koji su ih zaručili pošalju novac za njenu spremu (poslali bi vunu ili pamuk) da bi ona mogla da napravi pokrovac, tepih, torbe za odeću, čaršave i jastuke. Devojka je morala da šalje mladine poklone celoj mladoženjinoj porodici, čak iako je bilo 30 ili 40 članova porodice, ona je morala da svima njima šalje mladine poklone kao znak, uključujući završenu tradicionalnu narodnu nošnju svom svekru i svojoj svekrvi.

Devojka ne bi radila u polju godinu dana pre venčanja, niti bi išla u posetu svojim stričevima, susedima, a sve to bi prestala da radi zbog običaja.

Tri sedmice pre venčanja, devojka ne bi izlazila u dvorište pa čak ne bi viđala članove svog

domaćinstva, jela bi odvojeno a spremačica mladine odeće bi joj slala hranu.

Spremačica mladine odeće bi došla 3 sedmice pre devojkog venčanja i vodila bi brigu o njoj, dok bi jednu sedmicu pre venčanja, spremačica mladine odeće ofarbala kosu mlade. Za devojačko veče, devojci bi obukla košulju, a oko njenog struka bi stavila pojasa, dodajući crvenu maramu sa replikom novčića na njenom čelu. Posle devojačke večeri, rano ujutru, devojka bi izašla i plakala naglas grleći sve članove domaćinstva. Uveče, gostinke bi došle i pevale pesme devojci, dok bi devojka plakala naglas, ali ne bi plakala kada bi gostinke pevale pesmu o porodici njenog mladoženje. Spremačica mladine odeće bi okačila spremu u devojkinoj sobi, dok bi žene i devojke koje prisustvuju devojačkoj večeri išle da pogledaju njenu spremu.

Ujutru sledećeg dana, svadbeni gosti bi iz kuće mladoženje krenuli po mlađu (žene, muškarci i kočijaš zajedno). Mlada bi se prevezila kočijom i konjem, a kada devojku stave u kočiju koja pripada svadbenim gostima, dvojica muškaraca iz njenog domaćinstva bi je uzeli za ruku i stavili je u kočije, dok bi devojka (mlada) plakala naglas. Kada je muškarci iz njenog domaćinstva stave u kočiju, triput bi je potapšali po leđima, da bi, kada ona rodi decu, deca navodno ličila na svoje ujake, umesto na porodicu njenog supruga.

Filigran

Tada je postojala podela zanata: Filigrani za katolike; šusteri za muslimane; kazandžije za pravoslavce.

Ovaj zanat sam nasledio od svog oca, a cela porodica je bila uključena u ovaj zanat. Radio sam kod kuće sa svojim ocem, dok sam se posle II svetskog rata priključio kooperativi. U toku II svetskog rata, moj otac je postao član partizanske brigade, na silu. Posle vojske, oslobođili su ga dužnosti zbog godina. Nakon što se vratio iz vojske, grupa od 5-6 osoba je stvorila grupu zanatlja koji su radili u privatnoj kući za organizaciju pod nazivom „Trudbenik“, a vlasnik pod imenom Lukić donosio bi im srebro i isplaćivao odgovarajuću naknadu zanatljima. Ista grupa je 1947-1948. god. uspostavila kooperaciju: Đerd Deljisa, Fran Gomila, Ljuz Dišpali, Nue Dišpali, Fran Deljisa, Tadej Cuki, i neki drugi ljudi. Da bi se raširio zanat, ova grupa ljudi je angažovala neke šegrete, koji su kasnije sami postajali zanatlje. Za nas, mlađu generaciju, postojala je ova škola „Učenik u privredi“. Imajući u vidu da je u Mitrovici postojao rudnik i tehnička škola, moralno je da se dođe u Mitrovicu za dodatne ispite za naš zanat. Posle uspostavljanja kooperacije, muslimani su takođe, počeli da se uključuju, a jedini koji nisu mogli da izdrže zanat bili su Srbi, verovatno zato što nisu mogli da sede na mestima kao mi. Ja sam 1963. god. otisao na ostrvo Rab [u Hrvatskoj] da otvorim sezonsku filigransku radnju. To je bilo zbog velikog siromaštva koje smo trpeli. Čuvene zanatlje su bile iz Prizrena i Skoplja, u smislu preciznosti i detalja, tako da bi rad bio lakši i da bi se dobila bolja cena.

Tada smo poznavali (imali poznanstva) jedni druge, moju svekru. Moja majka je bila udata u Uroševcu, a ja sam se udala u Prizrenu. Niko se nije udavao/ženio, a da prethodno nije imao poznanike.

Šest sedmica pre Usksra, u vreme posta, u katoličkoj veri nije bilo zaruka. Mi smo se zaručili na Dan palačinki. Istog dana, svako katoličko domaćinstvo bi pravilo palačinke. Pre početka posta, u toku zaruka, održavali bi se različiti karnevali, davani su pokloni deci, bilo da se radi o novcu, slatkisima i palačinkama, sve do srede. Sreda je zva-

na sredom pepela, pošto su sveštenici u crkvama bacali pepeo i govorili nam da o tome razmislimo, odnosno pepeo pepelu, prah prahu. Zabranjeno je jesti mesto na taj dan, dozvoljeno je samo jesti ribu jednom dnevno, kao i voće i povrće jednom dnevno. U toku sedam dana posta, nismo smeli da koristimo meso, životinjske i živinarske proizvode, samo voće i povrće, i naravno ribu. Na Veliki petak, koji je prvi dan Usksra, ne bi jeli ništa. Tri dana pre Usksra, sedeli bismo u crkvi, dok bi u nedelju bio Uskrs.

*U četvrtak, zvan Veliki četvrtak, okupilo bi se 12 ljudi (koji bi simbolizovali 12 Hristovih apostola), a sveštenik bi im prao noge, jer je Isus Hrist prao noge svojim apostolima.

*U petak, zvan Veliki petak, izgovaraju se posebne molitve, na dan patnje Hrista, izdaje, zarođljavanja i smrti Hrista.

*U subotu, crkvi šaljemo pšeničnu pogaču za blagoslov (ima sira, jaja, soli i belog luka) koja se pojede do nedelje ujutru. U nedelju u ponoc, 25/12, kada je Hrist uskrsnuo, održava se glavna misa.

*U nedelju bi se slavio Uskrs, išlo na misu, a u crkvenom dvorištu bi čestitali jedni drugima, posle crkvenih aktivnosti sledi ovaj ručak, a svi rođaci i poznanici se okupljaju u mestu starijih a posle toga, posećujemo druge prema njihovom starosnom dobu.

Postoje dani u godini u toku kojih se moraju zatvoriti radnje, kao u proleće Duhovi, u leto Presveta Bogorodica, u jesen, 1. novembra Dan svih svetih, i 2.. novembra Zadušnice, misa i posete groblju; zima, Božić 25. decembra. Ostalo su radni praznici, Uskrs je u nedelji sa mesecom.

Jaja se boje u četvrtak, pošto jaja simbolizuju uskrsnuće, a boja Hristovu sreću i krv.

Svako domaćinstvo ima slavu, a naše domaćinstvo ima slavu Svetog Nikolu, koja se slavi u zimu, 6. decembra, a svako prima goste na dan svoje slave.

Mi ne slavimo rođendane, već slavimo imendane.

Deca dobijaju imena prema kalendaru svetaca; ne postoji slavlje u vezi sa imenima žena.

Imendant se slavi samo za imendant domaćina, ali ne i za imendant dece.

MIKELJ DIŠPALI, (76), MITROVICA, 2012 (MOGUĆNOST)

Hederlezi (Đurđevdan)

Đurđevdan se slavi 6. maja. U stvarnosti, među muslimanskim vernicima, osim naziva Sv. Đorđe, to nema nikakve veze sa ovom pagansko-pravoslavnom ličnošću, već se slavi kao „Hederljezi“ dan.

Bez obzira na to da li ga zovemo Đurđevdan ili Hederljezi, 6. maj se slavi kao početak proleća. Dakle, ovo je paganska prolećna svetkovina. Vremenom, taj dan je dobio svog sveca među hrišćanima i nazvan je Đurđevdan. Među građanima Prizrena, slavi se bez obzira na veru ili etničku pripadnost.

Građani Prizrena se 5. maja pripremaju za proslavu Đurđevdana (Hederlezija). Oni čiste svoje kuće, kao da žele da im kuća bude čista kada ih Sv. Đorđe poseti. Kasnije, oblače novu odeću i odlaze u prirodu. Građani Prizrena obično odlaze do starog gradskog groblja (turbe Karabaša Babe). Oni posećuju turbe Karabaša Babe a zbog toga se ovaj dan zove i „Karabašev dan“. Oni posećuju i ostale turbe, kao što su Šejha Husejna i Šejha Arajrahmana, kao i turbe Kemandžija Rabija, koje se nalaze u blizini turbe Karabaša Babe. Oni se mole za sreću i dobro zdravlje u ostatku godine (do sledećeg Đurđevdana). Ostavljaju poklone u turbetima (novac ili druge poklone), a kada napuste turbe, siromašnima daju milostinju, jer prema verovanju, milostinja jača prihvatanje molitve. Na dan Hederljezija (dan proslave Sv. Đorđa) građani Prizrena sa sobom (iz kuće) nose kuvana jaja, beli luk i druga peciva, kao što su gurabija, burek i pogača.

U veče Đurđevdana, građani Prizrena pale vatru u svom naselju. Pevaju pesme i preskaču vatru. Prema paganskom verovanju,

preskakanjem vatre sahranjuju se grehovi zajedno sa lošim teretima, čime se osoba čisti od nečistoće. Paljenje vatre simbolizuje i grejanje zemljišta. Kada se vrate kući, gledaju u svoju budućnost. Budućnost mladih devojaka se predviđa pljuckanjem olova. Veruje se da se ovim postupkom uništava crna magija, otvarajući put sreći. Oni koji imaju krave ili ovce, svoje dnevno mleko odnose drugim ljudima da bi njihova stoka bila produktivnija.

Pre više godina, prema priči g. Hadžija Ibrahimija, u njegovom naselju Inimahal, svaki sused bi doneo hranu i piće a proslava bi trajala celu noć kroz pesmu i igru svih učesnika. Danas ne postoji takav vid proslave a Hederlezi više nema radost vremena kada je g. Hadži Ibrahimi bio dečak. Na dan Đurđevdana (6. maja), najstarije žene u kući se rano bude (pre molitve u zoru) i u šolju napunjenu tekućom vodom (vodom iz reke) stavljaju zelene grane (ruže ili kestena). Sa tim umočenim granama ili lišćem ostali članovi porodice se prskaju i bude, dok se mala deca kupaju u vodi punoj zelenim granama (ruže ili kestena) i jajima različitih boja.

Posle toga, susedi se skupljaju i odlaze negde u prirodu. Oni obično idu u Bajer i Biljbiljdere. Pevaju pesme, a od posude napravljenog od zelenog zemljišta za svaku osobu izvlače martifal i čitaju ga.

Zatim se vraćaju svojim kućama i prave ručak Hederljezija (Đurđevdana). Obično se kolje i sprema jagnje. Prema verovanjima građana Prizrena, ukus jagnjetine najbolji je tog dana. Posle toga, dan se nastavlja međusobnim posetama i čestitanjem Hederljezija (Đurđevdana).

HADŽI IBRAHIM BERIŠA, (53), PRIŽREN, 2012

Život žene

Priču o kući Hisen Age ispričala penzionisana učiteljica pod imenom Ljemane Hadžiu. Ona je rođena 1939. god. u Vučitrnu. Završila je gimnaziju u Vučitrnu a više učiteljsku školu u Prištini. U svoj rodni grad se vratila 1960. god. kao prva kvalifikovana učiteljica u Vučitrnu.

Prema nasleđenim tradicionalnim pričama, kuća u kojoj učiteljica Ljemane i dalje živi stara je 150 godina.

U ovu kuću sam došla kao nevesta.

Porodica Hisen Age je bila veoma bogata porodica. Ujak mog prijatelja kojeg smo zvali Ćuz (Jonuz Aga) bio je oženjen tetkom Hasana Prištine. Ovo je jedna od priča koje su nasleđene od predaka iz ovog domaćinstva, a koje su prenošene sa generacije na generaciju.

U dvorištu su postojale dve kuće, kuća za muškarce i kuća za žene.

Pošto su bili bogati, u kući muškaraca odvijale su se velike trgovinske delatnosti gde bi različiti trgovci dolazili, a da bi se izbeglo da se sastanu sa ženama iz domaćinstva,

dvorište domaćinstva je podeljeno na dva dela. U sredini dvorišta je postojao kružni prostor sa 20 cm pravnog prostora u sredini, u kojem bi se dostavljala hrana, a da žene nisu viđane u to vreme.

Hasan Priština je često bio gost domaćinstva. Zanimljivo, danas možemo da primetimo da prizemlje i/ili prvi sprat ima zid od jednog metra širine, dok je širina zida na drugom spratu manja.

Postojala je gostinska soba u kojoj su primani gosti i/ili trgovci koji su dolazili iz drugih mesta pa su tu konačili. Ova porodica je, kako su mi pričali, potekla od triju braće, kako se sećaju. Međutim, posle II svetskog rata, porodica je počela da se rastura, neki su emigrirali u Tursku, drugi su umrli i porodica je postala manja. Sve što je ostalo od ove porodice su Avduš, sin Hisena Age i ja, bivša nevesta u ovoj porodici. Ovo je kuća u kojoj živi gđa Ljemane Hadžiu ili učiteljica Ljemane, kako je svi znaju u Vučitrnu.

Romska veridba

Da vam kažem iskreno, imamo tradiciju za koju ponekad kažem da je dobra, ali ponekad mislim da nije. Naše devojke verimo kada su veoma mlade, jer prijatelju, devojke odmah cvetaju i bolje je da odu kod svog supruga nego da urade nešto sramno. Kada provodadžija dođe da traži devojku, on je gleda i ako mu se svidi, dolazi i momak da je vidi. Ako se oboje svide jedno drugom, provodadžiji kažemo koliko novca želimo, ako odluči da uzme devojku. Provodadžija odlazi kod mogućih prijatelja i

sa njima razgovara o tome, a ako se mogući prijatelji slože i imaju da plate taj iznos novca, oni šalju provodadžiju da nam prenese vesti, a mi ugovaramo datum kada prijatelji mogu da dođu da zatraže ruku naše kćerke. Kada prijatelj dođe, dajemo mu našu kćerku, a on ostavlja novac na poslužavniku. Novac, prijatelju, tražimo jer mladoženja može da promeni mišljenje nakon što dobije mladu i može da je ostavi, ali kada pomisli da je dao novac za nju, moraće da razmisli pre nego što to uradi.

Kanađeći (farbanje kose sa henom i plakanje)

Počinje u četvrtak u podne, kada se pozivaju devojke bliske rođakinje i žene da nateraju devojku da plače.

U tom trenutku, devojka sedi u uglu sobe, okreće glavu prema zidu i počinje da plače ili drži kasnak (deo kreveca) u svojoj ruci, dok sve žene ne uđu u sobu, kada stavlju maramu na njenu glavu i teraju je da plače.

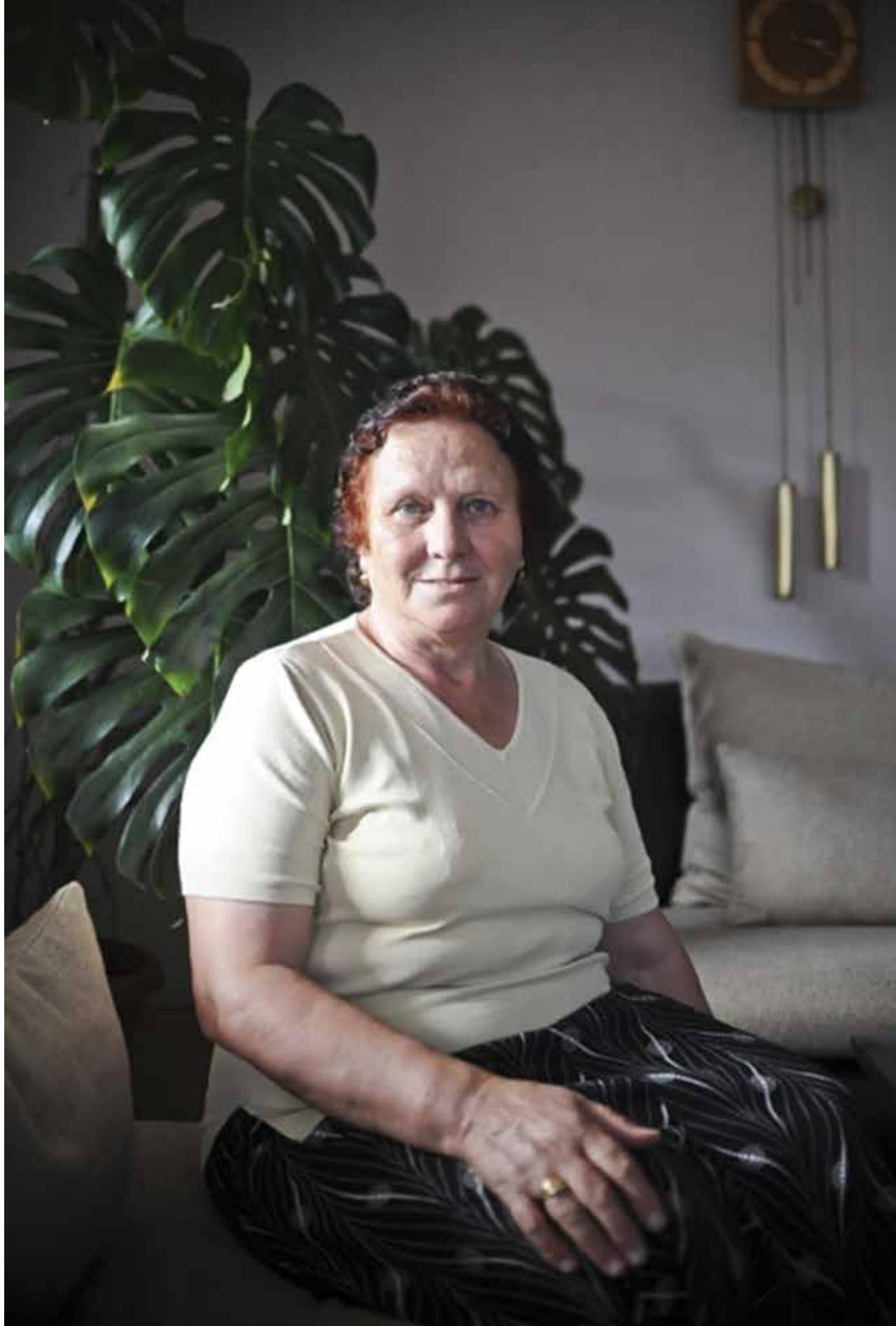
Maramu stavlja udata kćerka iz porodice, koja ima dobar život u porodici svog supruga i koja ima decu. Ona služi kao uzor za buduću mladu da bi i ona mogla da ima dobar život i decu. U početku se devojka tome protivi, pretvarajući se da ne bi volela da ode kod svog budućeg supruga. Ovo je bilo poput tradicije, ali svejedno, ona je bila primorana da nosi maramu. Zatim, premešta se u drugu sobu punu žena i oblači odeću koju joj je doneo budući suprug. Tom prilikom, ona se takođe pretvara da nije spremna da to obuče, ali na kraju nosi tu odeću i počinje da grli sve žene plačući i žaleći, i govoreći „hu e hu“. U početku grli dečkića da bi njeno prvo deťe bilo muško. Posle obavljanja ovih običaja, devojka odlazi u

drugu sobu. Žene dobijaju priliku da vide odeću koju joj je donela porodica supruga. Ovo je vreme kada se određuju dve ili tri žene za oblačenje koje će voditi brigu o devojci do nedelje, kada ona uđe u mладенаčki auto, a kao nagradu dobijaju novac.

U petak, devojka odlazi kod suseda da ih pozdravi, svo vreme plačući. Petak je dan žena, kada žene iz različitih mesta dolaze da vide buduću mladu. Veče obeležava početak hena večeri, a petak je i dan kada prisutne žene gledaju spremu.

Uveče dolaze žene koje je na večeru pozvala majka mlade, a posle večere se mladina kosa boji henom, što znači da od tog trenutka može da koristi šminku. Mlada žali za svojim devojačkim danima, dok gostinke pevaju o njoj i rugaju se njenom suprugu i njegovoj porodici.

Ovo je trenutak kada se pevaju pesme o njenoj porodici i životu. Žene zadužene za oblačenje pripremaju devojku u nedelju. Kada devojka napušta kuću svog oca ona plače i žali i kaže „hu e hu“. Prestaje tek kada auto ode. Od tog trenutka, nju prate žene u autu i bulan (vozač).

ELJMAZE ŠAHINI, GNJILANE, 2012 (NVO FORTESA)

Izlaženje u planinu

Kao većina sela u Dukađinu tako i sela doline reke Drim nisu imala dovoljno pašnjaka.

Dolina reke Drim je imala porodice sa velikim stadima ovaca, koje bi slali na pašnjake planina Albanskih Alpa. Stočari bi izlazili u planinu krajem maja gde bi ostali do oktobra ili kako bi čobani rekli od Đurđevdana do Šmitra. Pre odlaska u planinu, oni bi šišali ovce, i vunu bi dobro oprali. Vuna se delila na jednake delove svakome članu porodice. Isti deo je pripao novorođenčetu.

Mesta gde su boravili čobani su se zvali stanovi i bili su građeni od drveta. Spojeno sa njima ili vrlo blizu njih bilo je mesto gde je stoka

stajala tokom noći – ovo je mesto bilo zagrađeno drvenom ogradom. Tokom boravka u planini, pridobivali su se mlečni porizvodi (sir, kiselo mleko, mleko i mast). Zbog velike nadmorske visine Albanskih Alpa, bogatih i veoma prirodnih pašnjaka, mleko, sir i kiselo mleko su bili od veoma cenjenjog kvaliteta. Ovce i ostala stoka koja bi pasla po pašnjacima je bila zdrava.

Isto i ljudi koji bi ostajali u planini (čobani i njihove porodice) su bili dobrog zdravlja pošto se planina smatrala kao fabrika crvenih krvnih zrnaca.

Deca i odrasli lošeg zdravlja su se odvodili u planinu da bi se izlečili.

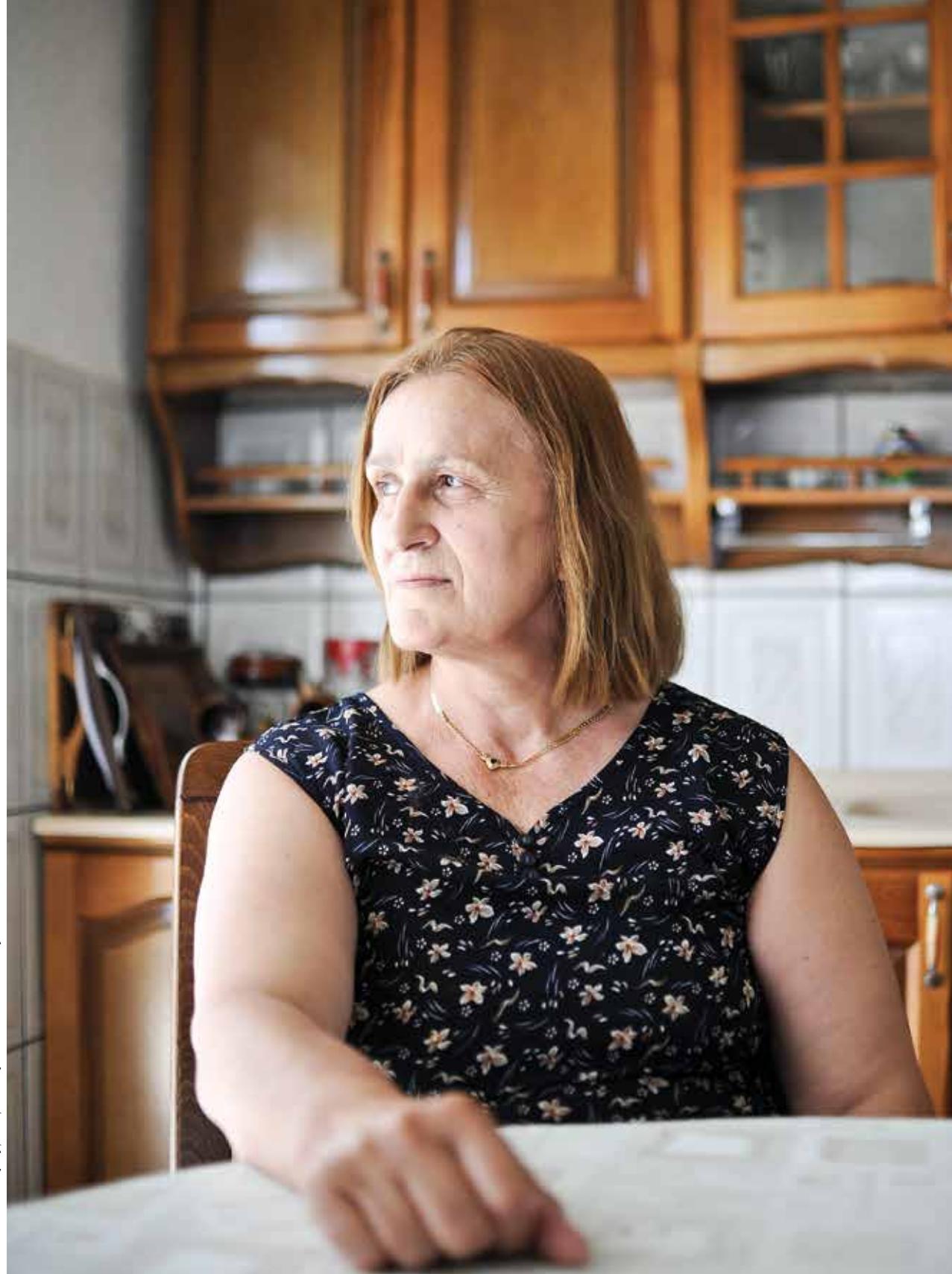

LUDVIG BEKÁ, KRUŠEVO, KLINA, 2012 (NVO ZANA)

Mladino devojačko veče (u Rugovi)

Mladino devojačko veče je organizovano dan pre venčanja. Većinom se to organizovalo u subotu, pošto bi se venčanja uglavnom organizovala u nedelju. Devojci bi se u petak farbala kosa, a od tog dana devojka ne bi izlazila iz svoje sobe jer je bilo sramota da je vide članovi njenog domaćinstva. U subotu uveče, njene prijateljice i rođakinje bi dolazile, a devojka bi ih primala na vratima, grleći ih i plačući. Kada bi neko ko je devojci blizak došao u to mesto, devojka bi plakala na glas dok bi grlila tu osobu. Gostinke bi se u toku dana vratile svojoj kući, ali bi se opet vratile uveče pošto se tada održavalo devojačko veče. Kada bi svi došli, devojka bi ustala i opet ih sve

grlila plačući, dok bi u međuvremenu neko na brzinu i tajno postavio mesto za nju u sredini sobe. Dok bi ih ona grlila, oni bi je uzeli i seli na postavljeno mesto, nakon čega bi njen brat došao u sobu i stavio joj maramu na glavu, a na prst verenički prsten (pošto devojka ne bi nosila prsten na svom prstu sve do mладине devojačke večeri). U to vreme bi počeli da pevaju devojci i da joj farbaju kosu. Dok bi pevali devojci hvalili bi njenu porodicu a ona bi nastavila da plače, a kada bi počeli da pevaju o mlađenčinjoj porodici, ona bi prestala da plače. To bi trajalo sve do kasno u noć, kroz pesmu i igru, ali bi u određenom trenutku pesma i igra prestale i počelo bi se sa pripremanjem spreme.

Gde je paukova kuća

Došao jednom jedan da me priupita nešto, ali onda sam ja htio da vidim da li on zna da izvuče pouku iz razgovora.

Upitah ga: „Znaš li ti da mi nešto kažeš“?
„Kaži“, reče on.

„Ti mi kaži gde se nalazi paukova kuća, a ja će tebi kazati što god hoćeš“.

Poče on, te ovde, te onde, ali džaba.

Na kraju ja mu rekoh:
„hajde da ti ja pokažem“. Odvedoh ga do moje gostinjske sobe i rekoh mu da uđe.

Kako je ušao u sobu, sav se upleo u paukovu mrežu.

„Je'l vidiš sada gde je paukova kuća.U gostinskoj sobi gde ne ulaze muški“.

ARIF HAKLAJ, ISTNIĆ, DЕČANE, 2012 (IVO INTERSOS)

Brak

Rođeni od majke Sabrije i oca Ahmeta, bilo nas je deset članova porodice – pet brata, tri sestre, majka i otac.

Otac, majka i najstarija sestra su 1926. god. otišli u Tursku, gde je rođen jedan od moje braće. Oni su se 1931. god. vratili u Prištinu, a kasnije su nastavili da žive u Vučitrnu.

Moj otac je bio krojač, a majka domaćica. Kada sam krenula u školu, imala sam sedam godina. Posle dve godine pohađanja škole, bila sam primorana da ostanem kod kuće i pomažem mojoj majci oko podizanja braće i sestara; koliko sam samo plakala.

Šira porodica živi u različitim gradovima na Kosovu. Najčešće bismo posećivali moju tetku u Mitrovici i moju sestru u Trepči.

Udala sam se 1958. godine, kada sam imala dvadeset godina. Moj suprug je imao 36 godina. Naši susedi su nam se smejali, pitajući se kako je moguće da me je porodica dala starom čoveku. Ali on je bio dobar čovek.

U to vreme bismo pripremali spremu

zajedno sa članovima porodice. Pleli bismo i šili jastučnice i čaršave. Kada su došli sa konjskom zapregom da me uzmu kao nevestu, bila je i zaprega koja je prevozila devojke. Kada sam se ja udala, vremena su bila savremenija i zaprežni konji su bili ukrašeni naramkom. Bile su i dve sviračice daira. Na putu za Mitrovicu, stali su u Vučitrnu u blizini kamenog mosta i svirali bubnjeve. Na ulazu u Mitrovicu, prvičari su opet stali pošto je bilo puno konjskih zaprega, a Seljim, kočijaš, zaustavio je konje i dao im rakiju.

Kao mlada, nisam mogla da govorim, ali su devojke koje su samnom bile u konjskoj zaprezi vikale.

Kada smo stigli u Mitrovicu u kuću mog supruga, on je skinuo moj veo i poslao me kod frizera.

Kada sam otišla u kuću svog oca, on nije govorio sa mnom jer sam skinula svoj veo.

Danas živim srećno i imam petoro dece. Svi su u braku i imam tri nećaka i šest nećakinja.

Priča vlasnika privatnog muzeja

Đon Đerđi je čardak svog oca pretvorio u muzej u kojem čuva brojne artifakte. Kada uđete u muzej, vidite stepenice koje vode do drugog sprata. Različiti predmeti kulturnog nasleđa se čuvaju na tom spratu.

U ovom muzeju se mogu naći drvena sofa (nizak tradicionalni okrugli sto za ručavanje), drvene kašike, glineno posuđe, čajnici, šerpe i drugi tradicionalni alati. Mogu se videti i kamin i lonac koji visi na dršci. Razboj sa svim svojim delovima – snovaljka, tkački čunak, čunak sa žlebom, provrtača, brdo, vratilo za osnivanje i zatezanje osnove, zadnje vratilo, osovinsko vratilo, robno vratilo, listovi za ničanice i razvođači. Neki predmeti se ovde čuvaju više od 10 godina. Izloženi u muzeju su fitilj lampe i uljana lampa sa kresivom – predmeti korišćeni za osvetljenje. Mogu se videti i narodne nošnje ispredene na ručnom razboju. Zatim slede delovi ženske narodne nošnje: ženska košulja, marama, pšalak (odevni predmet u vidu šala koji se vezuje oko struka) i šal; dok muška nošnja obuhvata tircit (vunene pantalone), opanke, gogište, plis (tradicionalnu belu okruglu kapu) i šoku (odevni

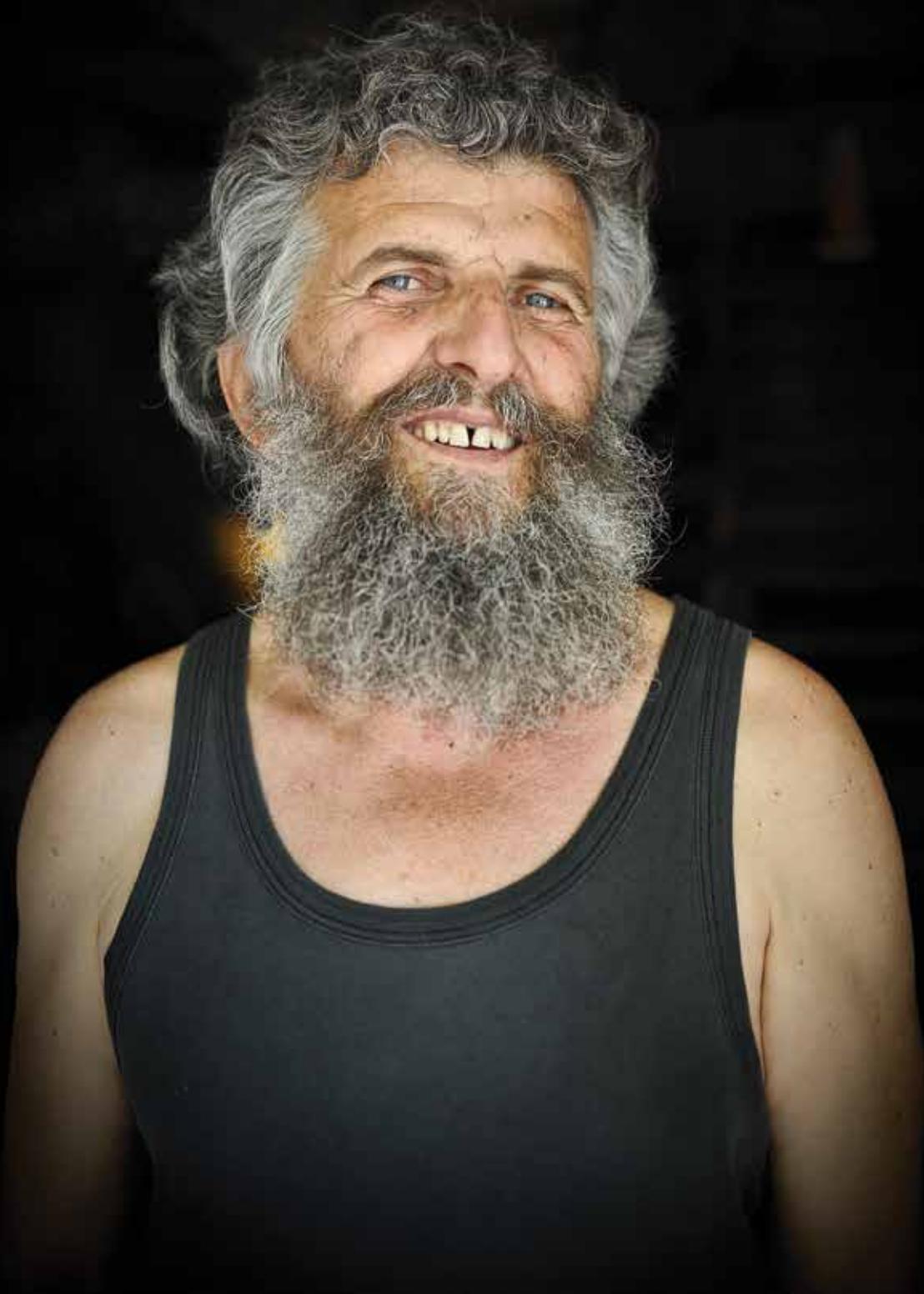
predmet u vidu šala koji se vezuje oko struka).

Kovčeg za spremu, krevetac, mlin za kafu, pegla na žar, stara pisaća mašina, stara vaga, pocerka (bundeva korišćena kao boca za vodu), čiftelija (tradicionalni instrument sa dve žice), srp, crkveno zvono, parajka (drveni deo za ručno pranje odeće), veoma star telefon, plug itd. Osim gore navedenih predmeta, Kućni muzej ima i hordov rakije (bocu), kutlaču, tiganj, pretenac za hleb, sito, posudu za vodu, načve; mašice i lulu za pušenje, futrolu za pušku, sedlo, bućuk (posuda za žito koja je služila za merenje težine) itd. U muzeju se nalazi i drveni krst, za koji se smatra da je star više od 100 godina, i da je korišćen za različite verske svečanosti. Porodica je krst koristila za različite proslave.

Police muzeja bogate su predratnim i posleratnim knjigama. Takođe, drvene alatke kao što su: grabulja, vila, košnica, kosa, sekira, lopata, šitni (posuda za sipanje tečnosti) itd.

Pored toga, ima više od 400 fotografija napravljenih u toku rata i posle rata.

Neke od predmeta su poklonili. Muzej posećuju i domaći i strani posetnici.

DON ĐERĐI, MALO KRUŠEVO, KLINA, 2012

Priča o gostoprimstvu i pravilima gostinjske sobe

Među Albancima je postojala tradicija po kojoj bi gost, prilikom ulaska u kuću viknuo: „Hej, domaćine!“ – a domaćin bi ga pozvao u svoju kulu (tradicionalnu albansku kuću od kamena).

Nažalost, danas ne postoji gostoprimstvo, a kada gost ide u posetu, neko iz kuće izađe i kaže: „Šta hoćeš?“ To znači da je danas svako domaćin.

U starim vremenima, kada bi gost otisao kod prijatelja ili negde drugde u posetu, prve reči koje bi domaćin izgovorio bile su: „Da li imaš nekih problema i kako mogu da ti pomognem?“ Ako je gost imao neki problem ili brigu, domaćin bi mu pomogao i pokušao da nađe rešenje prema svojim mogućnostima.

Albanska gostinjska soba je imala presudnu ulogu u svim istorijskim periodima. Gostinjska soba je imala sopstvena pravila i tu su postizani mnogi dogovori i sporazumi. U vreme rata, gostinjska soba je bila kolevka narodnog otpora. U gostinjskoj sobi su održavani razgovori i davano obećanje; pokazivani su reč, čast i moralnost. Kad god bi neko uzeo reč u gostinjskoj sobi, drugi bi slušali, što znači da

su red i reč bili poštovani.

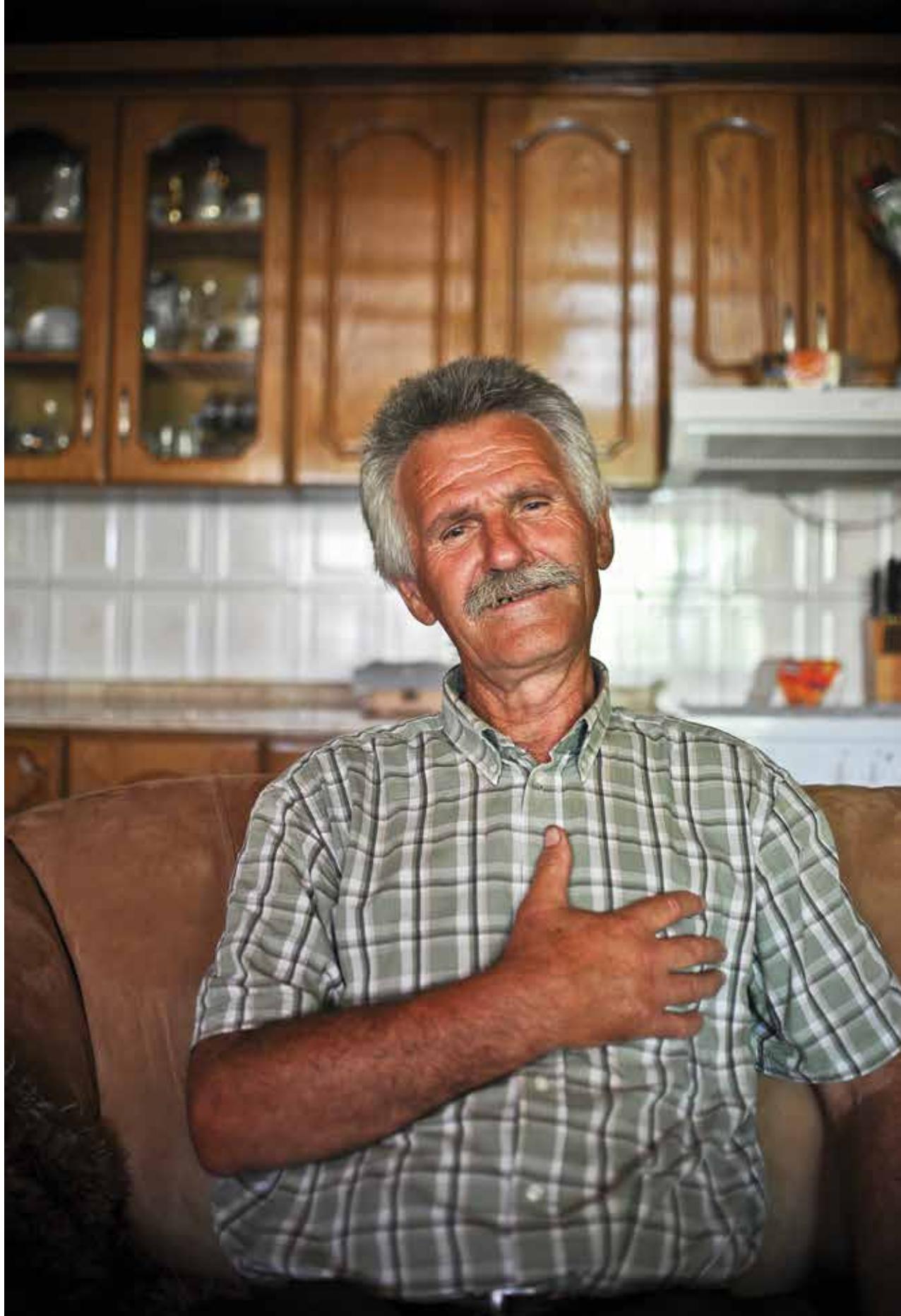
Kada bi gost došao, celo susedstvo bi bilo pozvano u gostinjsku sobu. Oni bi razgovarali, pevali uz čifteliju i šargiju (narodni žičani instrumenti) patriotske pesme, čime bi se čuvalo i održavalo albanski patriotizam.

U kulama su često rešavane krvave osvete, davana su obećanja i čast.

Ta pravila su se striktno poštovala, ali danas nažalost značaj kula i moralnosti počeli su da opadaju, zbog čega se gube velike vrednosti naših predaka, koji su sedeli ispred kamina (časno mesto), čast i mesta gde se pila kafa i jeo hleb svim srcem. Sada mali broj ljudi čuva te vrednosti i tu tradiciju. Napori se ulažu u to da se očuvaju u oblasti Metohije, gde bdenje treba obeležiti zbog njegovih pravila, gostoprimstva, kao i prihvatanja i praćenja tradicije.

Kada neko ode da izrazi saučešće sa 30 ili više ljudi, jedno lice u ime cele grupe izražava saučešće, što je i veliko olakšanje za čoveka koji je zadužen za bdenje. Osoba koja ih dočekuje zatim daje reč osobi koja vodi grupu.

Ta osoba bude ispoštovana od strane osobe koja je zadužena za bdenje.

SADIK MADŽARAJ, STUDENICA, ISTOK, 2012 (NVO ZANA)

Beli pljis

Jedan deo tradicije ljudi jeste pravljenje belog pljisa (tradicionalne kape). Nadži Đurđealjo, praunuk Jašara Efendija i čuveni spravljач pljisa, govori o tome kako se pravio i kako je taj zanat prenošen kao deo porodičnog nasleđa. Beli pljis se tokom Osmanlijskog carstva prvo pravio u Đakovici, a kasnije se taj zanat proširio i na Prizren. Đurđealjo ima tradiciju od preko 130 godina, otkada je Nadžijev deda počeo da radi kao šegrt u radnji za pravljenje pljisa sa 9 godina. On je radio kao šegrt i učio zanat 10 godina.

Posle svih tih godina šegrtskog rada, on je želeo da otvori svoju radnju. Posle nekog vremena, porodica je odlučila da je otvori da bi nastavila tradiciju pravljenja pljisa u Prizrenu. U početku su se suočili sa brojnim problemima zbog nedostatka alata i opreme, a prvi pljisevi su bili prilično primitivni. Potražnja za tim kapama je bila velika, a poticala je iz svih područja

nastanjenih Albancima.

Pljis je pravljen u tri modela u zavisnosti od sredine i naselja u kojem su Albanci živeli. Na primer, područja Ljume i Dibra imaju iste pljiseve, sa ravnim gornjim oblikom. Južna područja koriste pljis sa zaobljenim gornjim delom sa repičem a treći model ima manje zaobljeni gornji deo u poređenju sa onim sa juga. Porodična radnja je bila prva u Prizrenu gde je pljis pravljen i prodavan, a koji se i dalje može pronaći na istoj lokaciji i sada posle 130 godina. Nadži ističe da će njegova deca i drugi potomci porodice naslediti ovaj zanat.

Da bi se ovaj zanat očuvao, potrebna nam je institucionalna i međunarodna podrška u vidu manjih finansijskih sredstava. Takođe, trebalo bi da postoji učešće na međunarodnim sajmovima da bi se sačuvao ovaj naš posve jedinstven simbol.

Provodadžija

Ta vremena su bila teška, oče, ali data reč je stvarno bila reč. Imali smo nećaka u Crnobregu. Njegovi rođaci su prevrnuli svaki kamen pokušavajući da mu pronađu nevestu, ali nijedna porodica nije bila spremna da im da nevestu. On je bio hrom. Jedna od nogu mu je bila kraća. Zatražili su od jednog čoveka da ide u Požare da provodadžije. Bilo je to poštovano domaćinstvo, a devojka je bila lepa i vredna. Poslali su par opanaka kao poklon. On je ušao u kuću i zatražio ruku njihove čerke. Porodica iz Crnobrega je takođe bila dobro poznata. Provodadžija je hvalio budućeg mladoženju uzdižući ga do neba.

Kada je otišao po drugi put, porodica devojke mu je rekla neka ti je sa srećom. Provodadžija odlazi da donese dobre vesti porodicici. Posle izvesnog vremena, jedan čovek je otišao do oca devojke i rekao mu: „Kakav si ti nesrećnik, kako to da si dao svoju čerku koja je kao zrela jabuka na drvetu, za hromog čoveka?“ „Ne, nije moguće, odgovorio je otac devojke.“ Oni su

nastavili da se raspravlju – da, ne, da, ne. U tom slučaju, otac devojke je požurio i sustigao provodadžiju pre nego što je stigao u selo. Pozvao ga je po imenu i rekao mu da stane. „Šta je bilo?“ – upitao je provodadžija. „Ne želim da dam pristanak za čerku!“ „Zašto?“ „Njegov sin je hrom.“ „Da li je to jedini razlog koji imaš?“ „Odmah ču da rešim taj problem.

Možeš da ideš kući, a ja ču da te pozovem!“ Provodadžija je otišao u Crnobreg i rekao sinu oca: „Neka se tvoj sin popne na vrbu da je izreže jer tvom prijatelju neko rekao da je tvoj sin hrom.“ Posle toga, provodadžija je otišao do prijatelja, odveo ga do vrbe i rekao: „Ovo je budući mladoženja, vidiš li ga?“ „DA.“ „Da li on orezuje vrbu?“ „DA.“ „Da li je hrom?“ „NE.“ „Dakle, šta bi sada trebalo da uradimo?“ „Možeš da odeš kod njegovog oca i da preneseš moj pristanak.“ Otac devojke se vratio kući a provodadžija je otišao da prenese poruku. Kada su na kraju videli da je mladoženja hrom, niko više nije postavljao to pitanje.

Uskrs

Priča o vaskrsenju Hrista postala je svetkovina, prema rečima gđe Ljucaj, koja kaže da je Hrist razapet, a da je posle 50 dana uskrsnuo.

Uskrs se slavi još od IV veka. U početku, crkva ga je slavila samo jedan dan i jednu noć između Velikog petka i Uskršnje nedelje. Kasnije, počelo je obeležavanje „Sveta tri dana Hristovog raspeća, sahrane i uskrsnuća“. Liturgijska proslava ova tri dana počinje u veče Velikog četvrtka pa sve do Uskršnje subote a prenosi se sa generacije na generaciju. Uskrs ne pada u određenom kalendarском danu; pada svake godine u sledeću nedelju posle prvog punog meseca nakon prolećne ravnodnevnice (21. marta).

Uskrs pada između 22. marta i 25. aprila.

Na dan Velikog četvrtka boje se jaja samo u prisustvu članova porodice pošto drugi ne bi trebalo da ih vide do velikog dana, naime kada dođe nedelja. Jaja se boje različito, ali dominira crvena boja, pošto ona ima jedinstveni značaj simbolizujući život, veru i dolazak leta.

Smatra se da su jaja veoma jak element magije i kada bi se kuća gradila, ljudi bi obično stavili jaja ispod temelja da bi uklonili zlo, dok

su ih trudnice koristile da odrede pol nerođenog deteta, a mlade neveste su morale da prelaze preko jaja pre nego što uđu u kuću mlađenje. Ranije su prijatelji koji su dolazili da čestitaju Uskrs dobijali po jedno jaje za svakog člana porodice, ali se danas ta tradicija ne primenjuje, a broj jaja koja se dobiju kao poklon nije neophodno isti kao i broj članova porodice.

Smatra se da je Veliki petak posna svetkovina te se tog dana ne jede meso ili masna hrana, međutim, može se jesti riba. Nedelja veče predstavlja početak velike mise, a počinje u ponoć, kada cela porodica odlazi u crkvu i odnosi domaći hleb sa ajranom kao glavnim sastojkom. Uskršnje proslave počinju u nedelju, kada se spremaju brojna jela i slatkiši, a porodični prijatelji i rođaci dobrodošli na proslavu.

Da bi se bolje razumelo, Uskrs je:

Slavljenje života, slavljenje mira, slavljenje svetla, slavljenje radosti, slavljenje jedinstva, itd.

U skorija vremena, mlađi ne poštuju staru tradiciju slavljenja Usksra i ne poste, kao što to stariji čine.

Priču je ispričala: Viktore Coljaj, stara 71 godinu, iz Dečana, udata u Prizren.

Pripremanje mlađe za brak

Verila sam se sa 14 godina. Udaljala sam se umesto moje sestre, jer ju je moj otac dao i pre nego što se rodila, kada je moja majka bila trudna. Nakon što se moja sestra rodila, shvatili smo da je nema. Moj otac nije želeo da svoju nemu kćerku da prijatelju svog sina, tako da su odlučili da umesto nje daju mene. Ja sam dve godine starija od mog supruga. Prvo sam se verila i nisam se udavala naredne tri godine, dok sam pripremala svoj miraz.

Kada je datum venčanja određen, porodica mog supruga mi je donela nošnju i odeću u četvrtak. Brojni muškarci su dolazili pre 12 časova, jer prema tradiciji, mladina nošnja se mora poslati ujutru i sve čestitke se moraju uputiti pre ručka.

Nošnju nisam videla do dana kada sam je nosila kada su došli i uzeli me.

U petak ujutru stavili su mi belu maramu a ja sam počela da plačem. Grlila sam svoje članove porodice; bili smo velika porodica sa preko 50 članova. U petak, naši susedi su došli da nam čestitaju i požele nam sreću, a ja sam grlila sve žene i devojke tamo.

U subotu ujutru opet smo morali da primimo goste i svatove koje smo pozvali. Izašla sam ispred vrata kuće da ih primim i zagrlim. Bili su brojni gosti iz sela koji su došli bez pozivnice da vide miraz, nošnju i odeću, a ja sam ih primala, plakala i grlila ih.

Majka mi je pomogla da spremim miraz. Sve je moralo da se uradi na razboju; napravili smo tepihe, vunene prostirke, čebad, jastuke i druge neophodne predmete za mlađu i mladoženju.

Napravili smo i neke poklone za porodicu supruga. Šila sam lanene košulje sa perlama na reverima i rukavima; plela sam i bluze i džempere. Napravili smo i hiramu, koju su ljudi kasnije počeli da zovu čaršavom. Kada sam se udavala, čaršave smo zvali hirama, koja je pravljena u različitim bojama i modelima.

U subotu posle večere, devojke su počele da mi pevaju i da mi boje kosu henom. Za takve prilike su postojale mnoge pesme, ali ona koja je obično pevana ide ovako: oj hatiqe dil e këqyre hanen te ka ardhe vakti për me ngjite kanën, ngjitet kana me pika pika, edhe sonte bajrak nerçika, a postojale su i mnoge druge pesme koje bi trajale 1-2 časa, dok sam ja stalno plakala.

U subotu sam se rano probudila da se spremim; devojke iz susedstva su me našminkale. Navukla sam svoje dimije, korset sa reverima koji su mi doneli sa nošnjom za mlađu i odećom, kao i veo crvene boje. Pre nego što su svatovi došli, oko ramena su mi stavili crvenu vezicu a kada sam svatove videla kroz prozor, isekla sam je. Od trenutka kada sam isekla vezicu, nisam smela da govorim, dok nisam videla mladoženju. Mlada je prve reči morala da progovori sa mladoženjom da bi njihova ljubav bila jača.

Graf e kerit (žene iz svatova) dočekane su u dvorištu, a mene su onda izveli napolje da ih upoznam; skinuli su mi crveni veo, a drugim gostima su dali kocke šećera, pošto tada nismo imali druge slatkiše kao sada. Posle toga, držala sam oči i usta zatvorene, dok me nisu poslali u mladoženjino vozilo.

HASIME RAMA, KOSOVO POLJE, 2012 (NVO AKTI)

Prosidba

Rođak ili prijatelj momkov ode djevojčinoj kući, kad su roditelji tu ili braća joj, i nakon malo razgovora rekne: "Ja sam doša' da vi prosim

ovu devojku za tim i tijem momkom." Ima slučajeva da mu je odmah obećaju, ali obično reknu: "Pričekajte pet-šest dana, pa ćemo vi poručiti."

Kad mu poruče da dođe, on pođe i ponesa sa sobom prsten, zvanu burmu.

Kad popiju kafu, on dadne majci djevojčinoj prsten, a kad pođe kući, oni njemu dadnu čevru. To se zove mali prsten. Tu odrede dan kad će doći s „veljim prstenom“. A ako mu neće djevojku dati, poruče mu po kome prijatelju iz djevojačke kuće: "Nemoj da dolazi!"

Veridba se sastoji u tome, što momak pošalje djevojčinoj kući, pošto

se njegova majka dogovori o tome s djevojčinom, i na to dadu pristanak njihovi očevi,

razne darove: "nebe"-šećera i novca (redovno u zlaču, u napoleondorima), prsten i ružicu cvijeta, zamotanog u crvenu kartu i svezano svilom.

Novca pošalje više, ako hoće da mu devojka daruje veći broj prijatelja, znanaca i dalje rodbine.

Verena djevojka sjedi u očevoj kući od dva mjeseca do najčešće jednu godinu, za koje vrijeme ne smije izići na ulicu.

Kad god vjerenik prođe ispred njene kuće, verenica mu mora

poslati darove kući, i to najdalje sutradan. Obično mu šalje koje slatko jelo (revaniju ili gurabiju). Verenici izbjegavaju radi toga da

prođu ispred djevojčine kuće, da je time ne nagone na trošak.

Prekidanje- Dvije do sedam sedmica prije nego će prevesti devojku u svoju kuću poruči mlađoženja kada će se obaviti venčanje i kada će spremiti po devojku.

Svadbe u Srbu

Tradicionalna srpska svadba

Kao što naše živote prati sijaset raznih običaja, tako je u prošlosti svadba bila uslovljena čitavim nizom letnjih i jesenjih poljoprivrednih radova, koji su se morali završiti pre pripreme svatovskog veselja. Kada se podigne letina i skloni na sigurno, zatim kada prođe senokos i oberu se vinogradi, nastaje vreme za svatovska veselja. U narodu se sklapanje braka smatra za kolektivan čin uspostavljanja veze između dve porodične zajednice.

Pozivanje svatova obično se vrši nekoliko dana pred svadbu. Tada buklijaš, mladić iz mladoženjine kuće sa bukljom odnosno čuturom napunjrenom vinom ili rakijom i okićenom peškirom i cvećem, poziva goste, odlazeći u njihove domove.

Pre svega, na svadbu je važno doći u naznačeno vreme. Pred kućom ili zgradom goste dočekuje neko od mlađih, najčešće su to devojčice, koje ih kite ruzmarinom. Običaj je da zvanice ostave malo novca deci za kićenje. Zatim se gosti okupljaju u domu i služe samo kafom, jedino ako je neko došao izdaleka može se poslužiti sendvičem.

Srpski svatovi su najčešće okićeni peškirima, zatim cvećem i ruzmarinom. Okićeni su i automobili, nekada fijakeri ili čeze. Svatovsku kolonu predvodi barjaktar sa trobojkom na čijem se kopljtu nalazi jabuka.

Formiranje svadbene kolone

Stari svat ranije je bio mladoženjin ujak, a danas je to najčešće drugi svedok na venčanju. Uloga ujaka nekada je bila veoma bitna u svadbi sestrića. Davno, u rodovskim plemenima, u promiskuitetnim brakovima ujak je održavao prisne veze sa decom, a posebno sinovima svoje

sestre. U pravom grupnom braku ujak je brinuo o sestrićima, kao jedina muška snaga, jer se u grupnom braku i nije moglo znati ko je kome otac.

Oblačenje mlađe

Mladi prilikom oblačenja pomažu sestre i najbolje drugarice. Mlada je odevena u belo, sa belim velom na glavi. Po pravilu, mladinu venčanicu kupuje svekar, odnosno mladoženja. Mlada treba da ima na sebi nešto novo, nešto plavo, nešto tuđe i nešto staro.

Značajan element u mladinoj nošnji bilo je pokrivanje glave. Veo je u opremi mlade imao dvostruko značenje: već pomenuto zaštitu od uticaja zlih sila, ali isto tako i prikrivanje lepote od pogleda drugih muškaraca, odnosno pokoravanje hrišćanskim principima po kojima je žena namenjena isključivo budućem supružniku. Zato ga je i mogao skinuti jedino muž.

Dolazak u mladinu kuću

Gađanje jabuke je jedan od najzastupljenijih običaja u našim krajevima. Kada mladoženja dođe po mladu, fast postavlja jabuku na najviše drvo u mladinom dvorištu. Mlada ostaje u kući sve dok mladoženja puškom ne pogodi jabuku. Takođe, mlada pre venčanja u svojoj kući pripremi jabuku u koju su zabodeni novčići i tu istu jabuku nakon venčanja u crkvi baca preko glave. Muškarac koji je uhvati sledeći će se oženiti.

Mladu otkupljuje stari svat ili mladoženja, a prodaje njen rođeni brat. Ako ga nema, onda je to brat od tetke, strica, ujaka. U našem narodu ovaj trenutak je najzanimljiviji i najviše šala zbiva se tada.

Đurđevdan

Ovo je priča o Đurđevdanu kojeg uglavnom slave Romi, Aškalije i Egipćani.

Priču je lično ispričala gđa Husnije Jaha, a u njoj opisuje način na koji Aškalije slave Đurđevdan.

Đurđevdan je za nas slava, kao što je za muslimane Bajram ili za Srbe i katolike Božić.

Nedelju dana pre Đurđevdana čistimo kuću i sve u njoj, uključujući tepihe, zavese i sve što treba da se očisti. Tri do četiri dana pre toga, kupuje se jagnje. Jagnje se čuva, a deca su srećna kada se s njim igraju i vode ga na pašnjak.

U veče Đurđevdana jagnje se kolje.

Kada je postojala vodenica, išli bismo po vodu, malo koprive, malo trave i čuvali bismo jedno uskršnje jaje, a u jutro Đurđevdana decu bismo poprskali da ih rano probudimo, a preko dana bismo ih kupali.

U kofu bismo sipali vodu iz vodenice, stavili travu, koprivu i jaja, kupali decu sa tom vodom a zatim bismo ih obukli u novu odeću kupljenu dva do tri dana pre Đurđevdana.

Drugog dana Đurđevdana, imamo đurđevdanski ručak, na kojem se okuplja šira porodica. Posle ručka odlazimo kod svojih rođaka da čestitamo Đurđevdan. Oni bi nas dočekali slatkisima i sokovima.

Trećeg dana Đurđevdana, mi, odrasli, dobro se obučemo, takođe, i odlazimo u park gde plešemo i igramo na svoj način do kasno uveče.

Ova proslava je najznačajnija među Ciganima (naziv za Rome i Aškalije); oni obično zakolju dva ili tri jagnjeta i imaju svoj način slavljenja. Oni obično troše puno novca za Đurđevdan.

Slava traje četiri dana.

HISNJE JAHA I NJENA UNUKA, MITROVICI, 2012 (NVO MOGUĆNOST)

Seoska slava

Dana 14-tog maja svake godine slavi se seoska slava Sv.Jeremija.

Domaćin koji ima slavu jednu godinu pre toga na taj dan uzima krst i kolač tako da se prihvata seoske slave. Slava je počinjala liturgijom u crkvi i sečenjem kolača. Kada bi se završila molitva i sečenje domaćinov naslednik ili domaćin uzima krst i iznosi ga ispred crkve. Za njim bi išla omladina i narod sa crkvenim ikonama i crkvenim zastavama.

Krstonoša sa sveštenikom ide na litije oko crkve prvo pa poste kod stare crkve, brvnare, litije su išle i oko stare crkve. Kada bi se to završilo krenuli bi oko sela. Svaka kuća je iznosila ispred svoje kapije po običaju rakiju u čašice, sok, postavicu sa mlekom i da narod nešto pojede. Litije su kružile oko celog sela . Na tom putu oko sela kretali su se uglavnom

mлади ljudi koji bi isli poljem po pšenici, kukuruzu i livadama, stajali bi na par mesta gde postoje zapisi na drvetu i gde bi se sav narod sa sveštenikom molio za dobrobit naroda.

Po dolasku naroda do stare vodenice i stare lipe gde postoji jaz krstonoša je morao da se okupa u vodi sa svim krstom u sve četiri strane sveta kako jeste krst. Za krstonošom bi ulazila i deca, i mладеž i prskali bi krstonošu vodom. Krstošin zadatak je bio da kada prolazi pored svakog domaćinstva treba da prekrsti jelo i piće krstom i da ga blagosilja.

Kada bi obišli sva mesta sveštenik za krstonošom, domaćinom, i svim narodom ide u crkvu. Sav narod koji bi došao u crkvu ulazi u crkveni konak da čestita slavu domaćinu pa sedaju za stolove na kojima je domaćin postavio jelo i piće da označi svoju slavu.

Škrinja Karabaša Babe

Jedna od najneobičnijih priča koju su ispričali stariji iz ovog grada jeste priča o Karabašu Babi, a tiče se brige i nelagodnosti koju je imao u svom grobu. Istina početka priče se može dovesti u pitanje, ali ono što se kasnije desilo, po priči su dokazali drugi ljudi, a priča se odmah proširila i pričana je od generacije do generacije.

Izgleda da se događaj desio negde krajem XIX veka, kada je Prizren bio deo Osmanlijskog carstva. Mladić iz Prizrena, pod imenom Fetah, Sulejmanov sin, rođen 1860. godine, zatvoren je na ostrvu Malta. Njegova porodica iz Prizrena, žena i deca, spremali su se da se presele u zaleđe Osmanlijskog carstva, u današnju Tursku. Fetah je bio duboko rastužen jer nije čuo nikakve vesti o sudsbarini svoje porodice, a njegova porodica isto tako nije imala nikakvog nagoveštaja da li je on živ ili mrtav.

Jedne noći, zatvoreni Fetah se probudio jer je u snu video čoveka koji se predstavio kao Karabaš Baba. Karabaš Baba, uobičajeno ime tih dana, rekao je Fatahu da se ne oseća lagodno u svom grobu u Prizrenu, jer se odmah iznad njegovog groba nalazi kovač koji kuje gvožđe odmah iznad pupka njegovog mrtvog tela. Kad god kovač udara čekićem u gvožđe, mučenik Karabaš Baba oseća bol u svom pupku. Tako da je on obećao Fetahu da će ga osloboditi iz zatvora, ako on pomeri njegov grob na drugo mesto kada ode u Prizren. Fetah, uplašen od tog čudnog sna, nije odmah prihvatio ponudu. Karabaš Baba mu se opet javio u snu ali je Fetah iz straha odbio ponudu i zatražio više vremena da razmisli. U trećem slučaju, Fetah je prihvatio ponudu i odjednom, Fetah je prebačen iz svog zatvora u Malti u njegov kraj Islana u Prizrenu.

Ovaj prebačaj je iznenadio Fetahu i njegovu porodicu, i on je retko o tome govorio.

Karabaš Baba je pretio Fetahu da će se, ako ne održi svoje obećanje, suočiti sa užasima u svom životu. Kada se vratio u svoju otadžbinu, Fetah se nije osećao lagodno jer je bio uplašen da slučaj prijavi vlastima, ali se plašio i pretnje Karabaša Babe, koji bi se s vremenom na vreme javljao u njegovom snu da ga podseti na obećanje.

Jednog dana, smogao je hrabrosti i otišao u Beledije, gde je posle mnogih poteškoća dobio odobrenje da iskopa grob. Dati su mu potreban alat i dva žandarma da ga prate. Fetahov sin, Muhamed, takođe je otišao da mu pomogne.

Prema uputstvima Karabaša Babe, njegov grob se nalazio u romskom naselju, na uskom putu, ispod kovačeve radnje. Fetahu nije bilo teško da pronađe grob. On i njegov sin su iskopali grob i na iznenađenje svih prisutnih, beživotno telo Karabaša Babe nije instruilo, baš kako islamska tradicija propoveda, da tela mučenika ne trule.

Odeća Karabaša Babe nije bila oštećena, uključujući njegovu crnu kapu, na osnovu koje je možda dobio svoje ime, Karabaš. Karabaš Baba je bio poznat kao vojnik iz Horasana, a tačna godina njegove smrti kao mučenika nije poznata.

Njegovo beživotno telo je sahranjeno u Bejzadu, gde mu je Fetah sagradio škrinju. Sada je to groblje poznato kao „Karabašovo groblje“, a škrinju posećuju tokom cele godine, posebno u vreme „Ederljezi“ svečanosti, ili proslave kraja zime i početka leta – svečanost paganskog porekla.

Karavan

Karavan je dan silaženja sa planine. U davna vremena određivan je bio dan kada su svi zajedno silazili sa planine. Ja pamtim karavane i kod oca i kod muža. Dve nedelje unapred mi bismo znali kada će karavan otići u planinu. Deca su sa radošću čekala ovaj dan. Mlečni proizvodi bi se donosili ranije. Devojke bi pevale ispod grla o silaženju, o novoj odeći i ogrlicama. Dana kada bi išao karavan u planinu, mi bismo ih čekali na kraju staništa. Sledеćeg dana karavan bi polazio. Konji su bili natovareni robom i malom decom. Žena odgovorna za spremanje jela bi umesila pitu za put. Jedan je konj bio rezervisan samo za nju. Ako bi imali neko malo dete, ona bi ga uzela napred. Red konja u nizu je bio dugačak. Malo jača deca bi hodali peške. Svi su imali novu odeću. Po boljoj odeći bi se video koja je žena vrednija. Čobanin bi nas otpratio

do kraja staništa. Kada bi stigli na pola puta karavan bi stao. Tamo je bila jedna česma, gde bi prostri hleb. Dolina bi bila puna, i mi bismo jeli u grupama. Ta se česma zvala Pitina Česma. I sada se isto naziva ali se famo pita više ne jede. Eh... tada se pita jela kapljuci od kajmaka. Bila su to radosna vremena. Neko bi jedva čekao da podđemo. Biло је деце који не би видели своју мајку по три месеца. Kada bi stigli kući deca bi trčala u njivama i баštама, a odgovorna жена за кувanje би се почела спремати за већеру. Та се већера звала већера silaženja sa planine. Komšije и bližnji би се pozvali. Sada nema više karavana а ni večere silaženja sa planine. Zaboravili smo ih. I ovce bi silazile i bojile би се crvenom bojom. Jarcima bismo stavljali zvona. Svako би знао чије су ovce koje silaze putem zvona које су poznavali.

Potok Kasembeg

U istočnom delu Prizrena, u podnožju šume Bajer, nalazi se potok zvan Kasembeg. Potok je bogat čistom i svežom vodom. Ovaj potok je tekao kroz naselje Kuril prema gradskim poljima. U slučaju da se u blizini njegovog toka nalazila neka kuća, potok bi proširio svoje grane povezujući „mrežu“ svih drugih kuća. To je način na koji je „velika mreža vode“ nastala između kuća i porodica u Prizrenu.

Građani Prizrena su čvrsto insistirali na očuvanju čistoće vode jer je ona korišćena za piće i čišćenje, dok su deca iz tih vremena učila da plivaju u glavnem potoku u toku vrelih letnjih dana. U dvorištima tih kuća, potok je bio mesto za igru i zabavu za malu decu. Njihovi roditelji bi iznad potoka izgradili male vodeničke točkove koji bi se okretali od toka vode. U jednom delu točka, vezali bi ruke lutke što bi stvorilo efekat da sama lutka okreće vodenički točak.

Stariji se nostalgično sećaju vremena kada su kuće u naselju bile povezane sporednim vratima. Dvorišta su bila velika, a potok Kasembeg je prolazio kroz sredinu. Porodična intima je bila na maksimalnom nivou, kako to tradicija zahteva, ali to nije bila prepreka za uredne susedske i porodične odnose, koji su tada bili mnogo jači nego sada, kada je

porodična intimnost znatno manja. Deo tradicije koji bi se prenosio sa svekrve na snahu i sa roditelja na decu bila je zaštita vode u potoku od zagađenja. U tu svrhu, pričala se zastrašujuća legenda onima koji bi pljuvali ili bacali đubre u potok. Oni koji bi zagadili vodu u potoku bili su „prokleti“.

Ranije snahe, a današnje bake u naseljima Kuril i Raljin pričaju priče o sudbini nepažljivih mladih snaša koje nisu znale za „kletvu“ za one koji zagađuju vodu u potoku. Među tim pričama je i ona od pre četrdeset godina, o mladoj snahи čije je ime i prezime poznato, kao i porodica u koju se udala. Ona je imala strašne košmare pošto je ignorisala savet starijih da ne pere pelene svog prvog sina u potoku Kasembeg. Nakon što je iskusila strašne košmare, nikada više nije napravila tu grešku. Male grane potoka Kasembeg sada su zamenjene podzemnim cevovodima. Glavni potok je takođe „zakopan“ i sada se ne može videti u naselju Kuril. U stazama nekih kuća u naseljima Kuril i Raljin i dalje su vidljivi tragovi korita potoka Kasembeg. Međutim, u ovom koritu potoka više nema vode već su živa samo sećanja na vreme kada su ljubav i poštovanje bili na vrhuncu. Moja porodična kuća je bila među tim kućama.

HAJREDIN GAŠIĆ, PRIZREN, 2012 (NVO CHWB)

Vrati mi stvar koju si mi uzeo

Jednom me jedan čovek udari po leđima izlazeći kroz vrata sobe.

A mene obuze neki inat, te upitah. „Ko me to udario?”

Pokazaše mi prstom da je to onaj gore što sedi ispred kamina.

Rekoh im: „pogledajte šta će sada da mu uradim.“

Uzeh iglu i uđoh u sobu. Rekoh im da sam igubio neku stvar, a ne kazah im šta je to.

„I bolje bi bilo mi je vrati onaj što ju je uzeo!“.

Svi ljudi stadoše da me gledaju.

Onda im rekoh da kada se budem približio onome koji je uzeo moju stvar, on će vrisnuti.

Počeh da njušim kroz sobu kao pas garov. Svakom kome sam prišao, nasmešio bi se.

Kada sam se približio da onjušim onoga, ubodoh ga iglom, i on od bola vrisnu a ja mu rekoh da mi vrati moju stvar.

On je ostao zaprepašćen. Kasnije je saznao da sam se šalio.

ISUF AHMET ĐEKAJ, ISTNIČ, ĐEČANE, 2012 (NVO INTERSOS)

Izražavanje saučešća

Izražavanje saučešća se u to vreme vršilo u odama, i trajalo je do pet nedelja. Kada je neko umro, bio to mučkarac ili žena, celo selo i bližnji su bivali pozvani. Mi bismo se okupili i dogovarali kako da što bolje organizujemo ceremoniju izražavanja saučešća, i ako je bilo potrebe da se kuća potpomogne u slučaju da su bili sirotinja, zato što tada za ovu ceremoniju otišli bi nam ovnovi.

Svako je imao svoju ulogu – ko će dati vest, gde će ići, da ne bi neko ostao neupoznat. Dok se vest o sahrani širila po svojnama i priateljima, mi kod kuće bi delili poslove, znači ko će davati vodu, ko će stavljati čajeve, ko će slagati opanke, ko će se baviti konjima i ovnovima zato što u tadašnjim vremenima ljudi su išli sa konjskim i ovnovskim zapregama. Neki su gosti ostajali na konak zašto su dolazili iz dalekih sela. Njih bismo otpratili kod naših seljana. Idućeg dana bi došli da nam još jednom izraze saučešće i posle toga bi odlazili.

Od prvog dana izražavanja saučešća mi bismo počeli da zovemo ljude za treći dan (ćelime), ovaj se dan najviše održavao za decu. Kupovali bismo somune u Peći, stavljali bi ih u sepeće, nosili ih na glavi i donosili za treći dan - ćelime. Takođe bismo pravili halvu i stavljali jednu kašiku halve na somunu i davali deci za sevap (naravno, siromašnijim porodicama). Sedmog dana bi se zvao na večeru odža i svi bližnji umrlog.

Posle ručka ili večere ljudi bi davali za dušu pokojnika, i pevali bi mevljud, amin se davao i alal se tražio. Posle bi se gosti pozdravljali i išli kućama, ali bi se saučešće nastavljalo 4 ili 5 nedelja.

Za svaki prvi Bajram posle smrti u toj porodici svi bližnji bi odlazili da ih posete i da ih pitaju da li su omraženi. Ovo su zvali i drugom ceremonijom izražavanja saučešća, pošto porodica oseća nedostatak njegovog člana tokom proslava.

JP - EU/CoE Support to the
Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

Funded
by the European Union

Implemented
by the Council of Europe